

ЛАТЕНТНІСТЬ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ

УСОВА Євгенія Сергіївна - здобувач Харківського національного університету
внутрішніх справ

УДК 343.21

В статті проведено аналіз поняття і видів латентної преступності; встановлено, що преступление, предусмотренное ст. 166 УК Украины (злостное неисполнение обязанностей по уходу за ребенком или лицом, в отношении которого установлена опека или попечительство) имеет высокий уровень латентности; выявлены основные причины и способы естественной и искусственной латентности данного вида преступления.

Ключові слова: латентність, латентна злочинність, судова статистика, злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною, тяжкі наслідки

Як відомо, для ефективної протидії негативним соціальним явищам необхідно, насамперед, встановити їх реальні масштаби. Існування латентної злочинності спотворює уявлення суспільства про фактичний рівень і дійсну структуру злочинності, розмір матеріальних і нематеріальних збитків, що заподіюються суспільству; ускладнює виявлення основних тенденцій в розвитку злочинності, виявлення факторів, які її обумовлюють, що, у свою чергу, лишає можливості складати довготривалі кримінологічні прогнози і програми протидії злочинності. Зокрема, негативно позначається на розробці загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів попередження злочинності і окремих її видів [13, с.47]. Крім того, прагнення України інтегруватися в європейське і світове співтовариство диктує необхідність застосування світових стандартів в області об-

ліку й аналізу вчинених у країні злочинів [2, с.17].

Існування значної кількості злочинів, що залишаються за межами офіційного статистичного обліку, є давньою, складною і гострою проблемою не тільки для України, а й для інших країн.

У зв'язку з цим уявлення про злочинність як соціальне явище були б неповними, якщо не брати до уваги наявність її невиявленої, прихованої частини, відомості про яку не надходять до офіційних статистичних органів. Отже, поглиблене кримінологічне дослідження того чи іншого виду злочинів неможливе без аналізу такого показника, як латентність злочинності.

Існування латентної злочинності викликає низку несприятливих наслідків: спотворюються уявлення про її реальний рівень, що ускладнює прогнозування злочинності і розробку заходів її попередження; не дотримується принцип невідворотності покарання, що породжує думку про безкарність злочинців; ускладнюється виявлення причин та умов вчинених злочинів тощо. На думку спеціалістів, рівень латентної злочинності в Україні вище рівня зареєстрованої у 3-4 рази [13, с. 50].

З цих та інших причин проблема латентної злочинності була й залишається однією з найактуальніших в кримінологічній науці. Її дослідженню присвячені роботи багатьох вчених, зокрема, Р.М. Акутаєва, А.І. Долгової, Ю.В. Бишевського, К.К. Горяїнова, Г.І. Забрянського, О.О. Ковалкіна,

А.А. Конєва, В.Ф. Оболенцева, О.С. Шляпочникова та ін.

Проте комплексного дослідження латентності злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, як актуальної кримінологічної проблеми здійснено не було, що й зумовило звернення автора до її вивчення та аналізу.

Кримінально-правова статистика свідчить про постійне зростання впродовж тривалого часу в Україні числа зареєстрованих злочинів, пов'язаних із злісним невиконанням обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

Вивчення абсолютних кількісних показників зареєстрованих випадків злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування дозволяє прослідкувати тенденцію щодо стійкого зростання рівня даного виду злочину впродовж 8 років (з 2003 по 2010 роки). Так, якщо у 2003 р. зареєстровано 542 злочини, передбачених ст. 166 КК України, то в 2004 р. – 709, у 2005 р. – 749, у 2006 р. – 746, у 2007 р. – 750, у 2008 р. – 841, у 2009 р. – 898, у 2010 р. – 967. Також слід зазначити, що у 2011-2012 роках простежується невелике зменшення кількості зареєстрованих злочинів, передбачених ст. 166 КК України до рівня 2007 року (у 2011 році зафіксоване невелике зниження числа злочинів даного виду – 757, у 2012 р. – до 755 злочинів). Цікавим є факт різкого (на 65%) зниження кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень до 262 у 2013 році.

Тому метою статті є аналіз основних причин латентності злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Оскільки перед нами стоїть завдання вивчення латентності злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, то постає питання щодо уточнення змісту поняття «латентна злочинність».

Як відомо, у кримінології не вироблено однозначного тлумачення поняття цього

негативного явища. Для його позначення застосовуються такі вирази, як «темний бік злочинності» («dark side of crime»), «злочини, про які не було повідомлено поліції» («not-reported crimes»), «темне число», «темна цифра», але найчастіше – «латентна злочинність» [8, с.88].

Багато авторів однією з істотних ознак поняття латентної злочинності в кримінологічному розумінні називають «невідомість» про вчинений злочин, тобто «непоінформованість» про факт його вчинення. - У результаті цього злочин стає прихованим, неявним. На їх думку, названа ознака латентної злочинності є єдиною. Вони вважають, що найбільш правильним уявленням про латентну злочинність буде розуміння її як сукупності злочинів, що залишилися невідомими правоохоронним органам [9, с. 60].

Під латентною злочинністю Л.В. Кондратюк розуміє «...ту частину загальної злочинності, що являє собою кумулятивний масив у межах дії строків давності» [7,с.45].

Р.М. Акутаєв розробив інше поняття латентної злочинності, яке охоплює також штучно-латентні (приховані правоохоронними органами) злочини: «сукупність злочинів, які не потягли кримінально-правових засобів реагування та впливу з боку органів, що здійснюють переслідування та притягнення винних осіб до відповідальності»[1, с. 71].

Своє визначення латентної злочинності розробив і Б.Я. Гаврилов, під якою він розуміє сукупність злочинів, як раніше невідомих правоохоронним органам, у тому числі і тих, про вчинення яких громадяни, установи і організації до компетентних органів не звертались, так і фактично відомі компетентним органам, але такі, що не знайшли відображення в офіційній кримінально-правовій статистиці у зв'язку із недосконалістю нормативно-правового регулювання даної проблеми або інших суб'єктивних причин [3, с.61].

Враховуючи різні позиції вчених, логічно представити, що поняття латентної злочинності не може бути сконструйовано тільки на базі ознаки «невідомості».

Необхідна і друга істотна ознака – «неврахованість» вчиненого злочину в статистичній звітності. Власне, така точка зору висловлювалася багатьма дослідниками латентної злочинності. Її підтримують С.Е.Мерзляков, О.Б.Сахаров, які зазначають, що основними ознаками латентної злочинності слід вважати дві обставини – прихованість (незаявленість) злочинів від органів, що здійснюють боротьбу зі злочинністю, і неврахованість злочинів у кримінальній статистиці» [17, с. 51].

На думку І.М.Даньшина, «...латентна злочинність являє собою сукупність фактично вчинених, але не виявлених, або таких, що в силу інших обставин не стали відомими правоохоронним і судовим органам, злочинів, відомості про які у зв'язку з цим не знаходять відображення в офіційній кримінально-правовій статистиці» [13, с. 100].

О.М. Бандурка і Л.М. Давиденко визначають, що із поняття „латентна злочинність“ не потрібно виключати злочини, які хоч і стали відомі правоохоронним органам, але з різних мотивів були приховані від обліку та розслідування [1, 22].

В.М.Попович докладно обгрунтував необхідність включення двох ознак – «невиявленості» та «неврахованості» у зміст поняття «латентна злочинність» [18, с. 107]. Подібні за змістом визначення дають й інші автори [16, с. 46], хоча деякі з них використовували виключно ознаку «неврахованості» [10, с. 13]. Заперечення ознаки «неврахованість», як справедливо вказував В.М.Кудрявцев, приводить до того, що поза сферою кримінальної юстиції залишається низка фактично вчинених злочинів, а їх суб'єкти залишаються на волі, вчиняючи нові злочинні посягання [15, с. 133].

Треба погодитись із думкою науковців, які у поняття латентної злочинності включають й ознаку неврахованості злочинів у офіційній кримінально-правовій статистиці. Саме включення двох ознак – «невиявленості» та «неврахованості» в зміст поняття латентна злочинність сприятиме визначенню обставини, з якою пов'язується припинення стану латент-

ності злочинів (такою визнається факт їх реєстрації в кримінально-правовій статистиці відповідно до встановлених вимог); встановлює органи, з діяльністю яких пов'язується припинення латентності злочинних посягань; сприяє документальній фіксації моменту припинення латентності злочинів в органах, що їх реєструють, а це, у свою чергу, дозволить визначити обсяг нелатентних злочинів, а при застосуванні деяких статистичних методик й одержати орієнтовані показники латентної злочинності.

Обсяг латентної злочинності в цілому і рівень окремих видів злочинів, природно, точно не відомі. На сучасному розвитку науки точні цифри при оцінці латентної злочинності, на жаль, отримати не вдається. Інформація про неї носить вірогідний характер. В Україні, на відміну від багатьох зарубіжних країн, встановлення рівня латентної злочинності на загальнодержавному рівні не здійснюється. Тому висновки про її розміри можна робити тільки за результатами вибіркового кримінологічного дослідження. Науковці, практичні співробітники правоохоронних органів та журналісти по різному оцінюють рівень латентної злочинності в Україні. Однак усі вони єдині в одному – розміри латентної злочинності співрозмірні з рівнем зареєстрованої злочинності і навіть в декілька раз його перевищують. На думку кримінологів, фактична злочинність нерідко в декілька раз перевищує злочинність, яку усвідомлюють уповноважені органи, а відома їй злочинність – ту її частину, яка реєструється і розслідується. Вона в деяких країнах, у тому числі і в Україні, перевищує зареєстровану в 3-5 разів [10, с. 135].

За оцінками міжнародних експертів, не виявлені, а отже, такі, що не відображені в офіційній статистиці, злочини становлять 60-70% і більше від фактично вчинених. Таку оцінку схвалює більшість зарубіжних кримінологів [4, с. 94].

Усі без виключення дослідники зауважують кратне перевищення латентної злочинності над зареєстрованою. Коефіцієнт латентності злочинів (співвідношення між скоєними злочинами і злочинами, які відо-

мі правоохоронним органам) доволі високий у всьому світі. Поліції стає відомо не більш 30-40 відсотків злочинів, а для деяких видів злочинів це співвідношення ще менше – 1:10 [6, с. 57].

Класифікація латентної злочинності проводиться здебільшого за двома критеріями:

а) за рівнем латентності окремих злочинів;

б) за механізмом їх утворення, тобто залежно від обставин, внаслідок яких злочини залишилися латентними.

Видається найбільш обґрунтованим і доцільним розділити всі злочини залежно від рівня їх латентності на три групи:

1) злочини з низьким рівнем латентності – очевидно вчинені тяжкі злочини, інформація про які швидко поширюється (вбивства, розбійні напади, грабіж тощо);

2) злочини з середнім рівнем латентності – злочини, вчинення яких не є таким очевидним, як при низькому рівні латентності. Потерпілі з різних причин не звертаються за захистом до правоохоронних органів, хоча й не приховують факту вчиненого злочину (незначна шкода, завдана злочинцем; відсутність віри в можливість розкриття злочину правоохоронними органами; злочини проти особи тощо);

3) злочини з високим рівнем латентності – злочини, про вчинення яких у більшості випадків відомо тільки злочинцю й потерпілому, крім того останній зацікавлений у приховуванні факту злочину з різних мотивів (сором'язливість, наявність хвороби, корисливі мотиви, шахрайство, хабарництво, статеві злочини тощо). Ця категорія злочинів через їхню неочевидність та практично «нульову» активність з боку потерпілого має найменшу інформативність і найвищу латентність [14, с.71].

Значне розповсюдження отримав поділ латентних злочинів на природньо-латентні (не заявлені) та штучно-латентні (невраховані).

У першому випадку інформація про злочин за різних причин не стала відома компетентним державним органам, а тому не потягла за собою реєстрацію злочину. У другому випадку компетентні державні

органи мали інформацію про злочин, однак внаслідок недоброякісного ставлення до своїх обов'язків не вжили заходів щодо реєстрації злочину. На думку Г.Ф. Хохрякова, таку латентність складають злочини, які були помилково кваліфіковані як правопорушення, які не тягнуть за собою кримінального провадження або про які не повідомили органи кримінальної юстиції, тому що свідкам була незрозуміла сама подія злочину [19, с. 123].

Проаналізувавши викладені точки зору, а також інші класифікації латентних злочинів за механізмом їх утворення, вважаємо більш обґрунтованою та логічною, яка виходить з поділу «темної цифри» злочинності на наступні види: природну, штучну та суміжну (прикордонний стан).

Групу природної латентності (яку також називають прихованою) становлять злочини, інформація про які не надходила до правоохоронних органів ні в якому вигляді. Це стає можливим з різних причин. Так, вчинюється досить багато злочинних діянь, які залишаються невідомими для всіх осіб, окрім злочинця. Вони не залишають слідів.

Групу штучної латентності (яку також називають приховуваною) утворюють злочини, в яких є потерпілі, свідки, документи та інші докази, які могли б виступати поводом для порушення кримінальної справи, але в силу різних причин це не робиться. Такими причинами виступають небажання потерпілих звертатися по допомогу до правоохоронних органів, залякування чи підкуп потерпілих чи свідків з боку злочинців чи інших зацікавлених осіб, знищення доказів тощо. Особливу небезпеку створюють дії службових осіб, які умисно приховують від правосуддя інформацію про вчинення злочину. Це трапляється з причин корисливої чи іншої особистої зацікавленості в цьому відповідних службових осіб.

Що стосується так званої суміжної латентності, то її створює категорія діянь, які можуть не усвідомлюватися як злочини через непевність особи (потерпілого, свідків або інших осіб, яким відомо про вчинення злочину, чи навіть службових осіб право-

охоронних органів, до яких надійшла така інформація) у самому факті посягання або через правову неграмотність, або внаслідок низького освітнього рівня, під впливом специфічних традицій даної місцевості тощо. Тобто має місце добросовісна помилка, пов'язана, як правило, з об'єктивними труднощами або недостатньою кваліфікацією відповідних службових осіб. Найчастіше такі випадки мають місце при вчиненні діянь, стосовно яких може наставати кримінальна, адміністративна, дисциплінарна чи цивільно-правова відповідальність – усе залежить від ступеня їх суспільної небезпечності (наприклад, злочини, пов'язані з порушенням правил безпеки виробництва, безпеки руху та експлуатації транспорту та інші подібні злочини) [12, с. 51].

До злочинів, що мають високий рівень латентності, слід віднести і злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

На нашу думку, це пояснюється певною низкою обставин:

1. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування – злочин, що має сімейний характер. Сім'я є інтегральним показником суспільного розвитку, який відображає моральний стан суспільства. Від неї залежить виховання наступних поколінь, що є передумовою розвитку та процвітання держави. Адже саме в сім'ї під керівництвом та з допомогою батьків дитина пізнає навколишній світ у всіх його складнощах і багатогранних виявах. За даними Держкомстату України, кількість домогосподарств країни в 2010 р. становить 17 050 тис., з яких тільки 18,5% – домогосподарства з дітьми до 18 років. У складі таких домогосподарств: дітей дошкільного віку – 7,5%, віком 7–13 років – 6,6%, підлітків 14–17 років – 4,8%. Серед регіонів найбільша частка домогосподарств, які мають дітей до 18 років, – у Закарпатській, Чернівецькій, Волинській, Рівненській, Івано-Франківській, Тернопільській та Львівській областях. Проте соціально-економічні негаразди спричиняють і посилюють кризу інституту сім'ї.

У 1367,6 тис. родин в Україні діти не мають одного чи обох батьків. Для багатьох дітей рідний дім буває небезпечнішим, ніж вулиця, коли під загрозу ставиться не лише психічне й фізичне здоров'я дитини, але й життя. Стереотип виховання дітей батьками методом фізичного покарання закладений у свідомості й застосовується із покоління в покоління як найбільш ефективний і дієвий. Для багатьох дорослих насильство, особливо психологічне й фізичне, є обов'язковим атрибутом виховання дитини.

2. Низька спроможність дітей забезпечити собі захист від злочинних посягань (злісного невиконання обов'язків по догляду з боку батьків або опікунів). Статистика переконує, саме в сім'ї відбувається 30–40% усіх тяжких злочинів. У більшості випадків жертвами злочинів на ґрунті сімейно-побутових конфліктів є діти – ті, хто не здатний себе захистити. Через домашнє насильство чимало дітей самі залишають сім'ї, закінчують життя самогубством. На сьогодні багато сімей живе у досить важких умовах. Різке погіршення матеріального становища сім'ї є однією із причин зростання кількості неблагополучних сімей. Основу сімейного неблагополуччя, як правило, становлять конфлікти міжособистісного, соціально-побутового та психофізичного й фізіологічного характеру, і найчастіше зумовлюються соціально-економічними, суспільно-політичними, моральними умовами життя людей, їх біогенетичною природою й нездатністю долати труднощі. Рівень спілкування дітей у неблагополучних родинах не відповідає вимогам належного виховання. Як наслідок, неповнолітні просто не звертаються до органів внутрішніх справ або органів соціального захисту для відновлення та захисту своїх прав, навпаки, у багатьох випадках намагаються сховати факти злісного невиконання обов'язків по догляду з боку батьків або опікунів через страх перед ними або страх потрапити у дитячі будинки, залишитись на вулиці тощо.

3. Відсутність ефективної системи соціальних служб, які б забезпечували належний захист дитини у сім'ї.

4. Відсутність нормативно-правової

база, яка б регулювала дієвий, ефективний механізм захисту прав та законних інтересів дітей, щодо яких не виконуються обов'язки по догляду з боку батьків.

5. Недостовірність кримінальної статистики.

Різде зменшення числа скоєння злочину, передбаченого ст. 166 КК України, за останній 2013 рік приблизно на 65% можна пояснити запровадженням із прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України істотних змін у порядку обліку і реєстрації кримінальних правопорушень у цілому, і, як наслідок, високою штучною латентністю даного виду злочину.

Надання злочину властивостей штучної латентності можливе на будь-якому етапі реєстрації злочину. Безпосередньо приховування злочинів від обліку може відбуватися за допомогою таких прийомів:

1) відмова в прийомі та розгляді заяв і повідомлень про злочини, формалізм і бездіяльність у роботі із заявами.

2) необгрунтоване закриття великої кількості кримінальних проваджень у порядку п.п. 1,2, ч.1 ст. 284 КПК України.

Так, у 2013 році обліковано кримінальних правопорушень, передбачених ст. 166 КК України, у кількості 262, із них вручено особам повідомлення про підозру у 121 випадках, а кількість кримінальних правопорушень, провадження по яких закрито в порядку п.п. 1,2,4,6 ч. 1 ст. 284 КПК України становить 1616. Тобто кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст. 166 КК України, що були закриті, у 6 разів більша у порівнянні з випадками, по яких було проведено досудове розслідування.

У Єдиному звіті про кримінальні правопорушення (Форма звітності 1) паралельно одна одній містяться графа «Обліковано кримінальних правопорушень у звітному періоді» і графа «Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито», що, у свою чергу, поділяється на графи «Усього» та «У порядку п.п. 1,2,4,6 ч. 1 ст. 284 КПК України». Причому врахування таких категорій, як кількість кримінальних правопорушень, за вчинення яких особам

повідомлено про підозру, їх питома вага; кількість осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення; кількість кримінальних правопорушень, за якими провадження, направлене до суду тощо, відбувається без врахування кількості закритих у порядку п.п. 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України кримінальних правопорушень. Таким чином, у разі необгрунтованого закриття кримінального провадження та автоматичного зняття кримінального правопорушення з обліку воно стає латентним.

3) завідомо неправильна правова оцінка події, наприклад, як такої, що не має ознак складу кримінального правопорушення, або оцінка події як адміністративного правопорушення тощо.

Відповідно до інструкцій, що регулюють реєстраційно-облікову діяльність ОВС, після реєстрації будь-якої інформації в Журналі Єдиного обліку, заступник начальника РВ – начальник слідчого відділу одноособово приймає рішення щодо занесення тієї чи іншої інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань по кожній події. Таким чином, одна людина вирішує, чи є в події, що сталася, ознаки складу злочину, яким чином необхідно кваліфікувати даний злочин, чи буде дана подія поставлена на облік як кримінальне правопорушення, чи буде проводитись кримінальне провадження, тобто вирішує питання щодо віднесення кримінального правопорушення до латентних.

Існуючий порядок видається не досить логічним, при здійсненні такої діяльності велике значення мають кваліфікація працівника правоохоронного органу, його компетентність, тобто у наданні кримінальному правопорушенню ознак латентності важливу роль відіграє «людський фактор».

З метою виявлення латентності злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування доцільно порівняти дані кримінально-правової статистики та статистики адміністративних правопорушень. Згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень судами України за 2013 рік кількість ухвалених

постанов про притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 184 КУпАП («Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей») становить 18544, а кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень – лише 262.

Так, законодавством України передбачено адміністративну відповідальність за невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КУпАП). Це адміністративне правопорушення відрізняється від злочину, передбаченого ст. 166 КК України, ступенем суспільної небезпечності вчиненого діяння, який визначається передусім тяжкістю наслідків злісного невиконання батьками або особами, що їх замінюють, встановлених законом обов'язків по догляду за дитиною. Отже, при розгляді кримінальних справ за ст. 166 КК України суд обов'язково встановлює і відтворює у вирок тяжкі наслідки, що настали внаслідок вчинення цього злочину. Однак у статті зовсім не розкрито значення поняття «тяжкі наслідки», що призводить до його довільного тлумачення і збільшення ролі суб'єктивного фактору при застосуванні статті на практиці. Так, наприклад, 09 квітня 2009 р. суддею Зборівського районного суду Тернопільської області було ухвалено постанову про притягнення до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 184 КУпАП матері дитини, яка «не виконувала своїх обов'язків по догляду та вихованню неповнолітнього сина, в результаті чого її неповнолітній син був госпіталізований» (Справа №3-323/09). Матір дитини було визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 184 КУпАП, і накладено на неї адміністративне стягнення у вигляді попередження. У цій справі не визначено причини госпіталізації дитини, обставини справи в постанові не конкретизовано. Випадки, при яких навіть не встановлено ступінь небезпечності спричинених наслідків, є дуже розповсюдженими на практиці, що безпосередньо впливає на латентність злочинів, передбачених ст. 166 КК України.

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо дійти до висновку, що існують різні причини латентності злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Як наслідок, злочинність, що залишається поза реагуванням суб'єктів правоохоронної системи, негативно впливає на соціально-психологічний клімат у суспільстві. При цьому вона породжує сумніви громадян щодо здатності правоохоронних органів забезпечити їх безпеку від злочинних посягань.

Література

1. Акутаев Р.М. Криминологический анализ латентной преступности: дис. ... д-ра юрид. наук. Спб. 1999 – 133 с.
2. Бандурка А. М. Преступность в Украине: причины и противодействие. [монография] / А. М. Бандурка, Л.М. Давыденко. – Х. : Основа, 2003. – 368 с.
3. Гаврилов Б.Я. Латентная преступность и обеспечение конституционного права граждан на доступ к правосудию. М., 2004 – 167 с.
4. Горяинов К.К., Исиченко А.П., Кондратюк Л.В. Латентная преступность в России: опыт теоретического и прикладного исследования. – М.: НИИ МВД РФ, 1994. – 157 с.
5. Даньшин И.Н. Преступность: понятие, общая характеристика, причины и условия: М., 1997 – 156 с.
6. Звеквич У. Сравнение обзоров виктимизации в странах Восточной и Центральной Европы // Латентная преступность: познание, политика стратегия. Сб. мат. межд.семинара. М. ВНИИ МВД России, 1993 – С. 57-59.
7. Кондратюк Л.В. О кумулятивной латентности и методике определения ее размеров – 241 с.
8. Криминология : Словарь – справочник / Сост. Х.-Ю. Кернер; Под ред. А.И.Долговой. – М.: Норма,1998. – 457 с.
9. Криминология : Учебник / Беляев Н.А., Волгарева И.В., Кропачев Н.М. и др./ Под ред. В.В.Орехова. – СПб.: Санкт-Петербургский гос. ун-т, 1992. – 345 с.

АНОТАЦІЯ

У статті проведений аналіз поняття та видів латентної злочинності; встановлено, що злочин, передбачений ст. 166 КК України (злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування) має високий рівень латентності; виявлено основні причини та способи природної та штучної латентності даного виду злочину.

SUMMARY

The article analyzes the concepts and types of delinquency; established that an offense under Art. 166 of the Criminal Code (willful dereliction of duty to care for a child or a person for whom guardianship or custody) has high latency, identified the main causes and natural and artificial latency of this type of crime.

10. Кримінологія: Учебник / Под ред. В.Н.Кудрявцева, В.Э.Эминова. – М.: Юрист, 1995. – 489 с.

11. Касаткин Ю.П. Очерк истории изучения преступности в СССР // Проблемы искоренения преступности. – М.: Юрид. лит., 1965. – 359 с.

12. Кримінологія. (Загальна частина): Підручник / Кол. авторів Блага А.Б., Богатирьов І.Г., Давиденко Л.М. та ін.; за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків: Вид-во ХНУВС, 2010. – 280 с.

13. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / І.М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд / [За ред. проф. І. М. Даньшина]. – Х. : Право, 2003. – 352 с.

14. Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 264 с.

15. Кудрявцев В.Н. Эффективность системы уголовной юстиции // Соц. законность. – 1971.- №7. – С.14-17.

16. Курганов С.И. Основы криминологии: Учеб. пособие. – М.: Изд. дом «НОТА ВЕНЕ», 1998. – 464 с.

17. Мерзляков С.Э., Сахаров А.Б. Латентная преступность и методика ее исследования: Лекция. – М.: МВШМ МВД РФ, 1992. – 187с.

18. Попович В.М. Теоретико-методологічний рівень розробки проблеми латентності злочинів // Право України. – 1999. – №11. – С.103-108.

19. Хохряков Г.Ф. Криминологія: учебник / отв. ред. В.Н. Кудрявцев. М.: Юрист, 1999 – с. 402